

ONOMASTIK PAREMIYANING UMUMTASNIFIY TURLAR VA ULARNING TAHLILI.

Aliyeva Gulzoda Tulqinovna

Samarqand davlat chet tillar instituti tayanch doktoranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada Onomastik paremiyaning umumtasnifiy turlar va ularning tahlili haqida umumiy ma'lumotlar berilgan. Maqolada asosiy usullardan to'g'ridan-to'g'ri kuzatish, tavsifiy-tahliliy, madaniy qiyosiy, kontekstual va lingvistik foydalanilgan. Maqolada paremiologik tadqiqotlarning asosiy jihatlari haqida umumiy ma'lumot berilgan. Lingvokulturologiya va tarjimashunoslik asoslari va xususiyatlarining tarixiy va etimologik diskursiv (funktional) tahlili ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: paremiya, maqol, funksional salohiyat, demotivator, lingvomadaniy salohiyat, toponim.

Onomastika tilshunoslikning muhim bo'limlaridan biri bo'lib, unda ismlar va nomlar tizimi o'rganiladi. Onomastik paremiya esa onomastika bilan paremiologiya bilan o'zaro bog'liqligidan kelib chiqqan ilmiy sohadir. Bunda turli maqollar, matallar, hikmatli iboralar yoki xalq og'zaki ijodining boshqa turlarida ishlatilgan nomlar tahlil qilinadi. Onomastik paremiya turlari turli xil tasnif asosida ajratiladi. Quyida ularning asosiy umumtasnifiy turlari haqida so'z yuritamiz.

1. Geografik onomastik paremiya

Geografik nomlar asosida shakllangan paremiya turi. Bunga joy nomlari (toponimlar), daryo, ko'l, tog', shahar va qishloq nomlariga oid maqollar va hikmatli iboralar kiradi. Masalan:

"Tog' tog' bilan uchrashmasa ham, odam odam bilan uchrashadi."

2. Antroponimik onomastik paremiya

Bu turda shaxs nomlari, laqablar, nasab nomlari asosida shakllangan maqollar va matallar o'rganiladi. Ushbu turdagi paremiya jamiyat madaniyati, urf-odatlar va tarixini aks ettiradi. Masalan:

"Boyning bolasi boy bo'ladi."

"Ali topganini Vali yeydi."

3. Zoosim onomastik paremiya

Hayvonlar nomlari bilan bog'liq paremiya turlarini o'z ichiga oladi. Hayvonlarga oid tasavvurlar xalq dunyoqarashi va xalq og'zaki ijodida keng o'rin egallagan. Masalan:

"It hurar, karvon o'tar."

"Qush uyasida ko'rganini qiladi."

4. Fitonimik onomastik paremiya

O'simliklar nomlariga asoslangan maqollar va hikmatli iboralar. Bu turlar tabiat, dehqonchilik, hosil va hayot falsafasi bilan bog'liq bo'ladi. Masalan:

"Qayin tikanda o'smaydi."

"Yaxshi daraxt yaxshi meva beradi."

5. Mitologik va diniy onomastik paremiya

Bu turda mifologik qahramonlar, diniy shaxslar yoki muqaddas joylar nomlari bilan bog‘liq paremiya o‘rganiladi. Masalan:

"Iso qaysar bo‘lsa ham, sabr qildi."

"Alloh sabr qilgan bandani sevadi."

6. Tarixiy onomastik paremiya

Tarixiy voqealar, shaxslar va joylarga asoslangan maqollar va hikmatli so‘zlarni o‘z ichiga oladi. Bu tur milliy o‘zlikni anglashi va tarixiy xotirani saqlab qolishda muhim ahamiyatga ega. Masalan:

"Temurning qadamidan yer titrar."

7. Etnonimik onomastik paremiya

Etnik guruhlar, millatlar va xalq nomlariga asoslangan maqollar va matallar. Bu tur madaniyatlararo aloqalarni va xalqning o‘zini anglash jarayonini aks ettiradi. Masalan:

"O‘zbekda mehmonning boshida joy."

Onomastik paremiya turlarining ahamiyati

Onomastik paremiya o‘zbek xalqining madaniyati, qadriyatlari, tarixiy an‘analari va hayot falsafasini o‘rganishda muhim manba hisoblanadi. Bunday paremiya turli davrlar va madaniyatlar o‘rtasidagi bog‘liqlikni o‘rganishga imkon beradi. Bundan tashqari, ular til boyligini oshirishda, badiiy adabiyot va ta‘lim jarayonida keng qo‘llaniladi.

Xulosa qilib aytganda, onomastik paremiya tasnifi o‘zining turli jihatlari bilan ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Bu tasnif turli xalq madaniyati va dunyoqarashini chuqurroq o‘rganish uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

Onomastika tilshunoslikning maxsus sohasi sifatida ismlar va nomlar tizimini, ularning kelib chiqishi, ma‘nosi va funksiyasini o‘rganadi. Paremiologiya esa xalq og‘zaki ijodidagi maqollar, matallar va boshqa qisqa hikmatli iboralarni tadqiq qiladi. Ushbu ikki fan tutashgan nuqtada onomastik paremiya degan yo‘nalish yuzaga keladi. Onomastik paremiyalar turli xil ma‘noli yuklama, madaniy, tarixiy va ma‘naviy mazmunga ega bo‘lib, ularni tasniflash xalqning tafakkuri va dunyoqarashini chuqur o‘rganish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Berdiyev H. , Rasulov R. O'zbek tilining paremiologik lug'ati, T. , 1984
2. Shomaqsudov Sh. , Shorahmedov Sh. , Ma'nolar manzanita, T. , 2001
3. Mirzayev T. O'zbek xalq maqollari. "Sharq" nashriyoti, 2005-yil
4. O'zME. Birinchi jild. T. , 2000
5. Muhammadjon Hakimov, Magol terminlari haqida, O'zbek tili va adabiyoti jurnali, 1965
6. Aliyeva Gulzoda Tulqinovna. Unites phraseologiques françaises avec une composante zoonyme. Til va adabiyot.uz jurnali. 2024-yil 9-son. e-mail: tilvaadabiyotuz@gmail.com